DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-38

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сокульський І. М.
кандидат ветеринарних наук, доцент,
доцент кафедри внутрішньої патології та морфології,
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Дунаєвська О. Ф.
доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри медико-біологічних дисциплін, здоров'я людини та адаптивного спорту,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Павленко В. О.
старший викладач кафедри фізичної та загальновійськової підготовки,
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Освіта є важливим інструментом суспільного розвитку, оскільки забезпечує набуття людиною знань, умінь і необхідної інформації, сприяє формуванню світогляду, усвідомленню прав та обов'язків і розвитку здатності протидіяти викликам суспільного життя [1]. Водночас повноцінне здійснення освітнього процесу безпосередньо залежить від умов, у яких перебувають здобувачі вищої освіти та інші його учасники.

Безпека людини, збереження її життя і здоров'я є необхідною передумовою повноцінної участі в освітньому процесі [2]. Особливої актуальності це набуває в умовах воєнного стану в Україні, коли безпекові загрози безпосередньо впливають на організацію навчання та формують нові вимоги до підготовки здобувачів вищої освіти [3, 4]. Повітряні тривоги, загроза ракетних і безпілотних атак, необхідність перебування в укриттях, порушення звичного режиму навчання та постійна дія стресових чинників формують нові вимоги до організації освітнього процесу [5]. За таких обставин питання безпеки набуває не лише організаційного, а й освітнього значення [6].

Практика навчання в умовах воєнних викликів свідчить про необхідність формування у здобувачів вищої освіти не тільки професійних знань, а й базових практичних компетентностей, які дозволяють правильно оцінювати небезпечну ситуацію, дотримуватися

алгоритмів безпечної поведінки, взаємодіяти з іншими особами та діяти у випадках безпосередньої загрози життю і здоров'ю [7]. Особливого значення набувають знання та навички з безпеки, домедичної допомоги, психологічної підготовки, орієнтування, поведінки в надзвичайних ситуаціях та розуміння основ захисту населення [8]. Таким чином, сучасний освітній процес потребує розширення уявлення про результати навчання, включаючи до них здатність здобувача безпечно діяти в умовах невизначеності та виникнення небезпечних ситуацій.

Одним із головних чинників, що визначає можливість повноцінного навчання та професійного розвитку людини, є забезпечення її безпеки. Поняття безпеки в освітньому середовищі не повинно обмежуватися лише створенням фізично безпечних умов для проведення занять. Воно охоплює також підготовленість самого здобувача до правильного реагування на потенційно небезпечні ситуації.

На нашу думку, в умовах воєнного стану особливого значення набуває формування у молоді практичної готовності до дій за загрозливих обставин. Здобувач вищої освіти повинен не лише знати загальні правила безпечної поведінки, а й розуміти послідовність власних дій у конкретній ситуації.

Аналіз наукових джерел, узагальнення сучасних підходів та власного досвіду організації освітнього процесу в умовах воєнного стану дозволили розглядати безпекові компетентності як важливу складову підготовки здобувачів вищої освіти. Їх формування має бути системним та передбачати поєднання теоретичних знань із практичними вправами, ситуаційними завданнями та моделюванням можливих небезпечних обставин.

Важливою складовою таких компетентностей є розуміння основ домедичної допомоги та алгоритмів поведінки у разі виникнення ситуацій, що становлять загрозу життю і здоров'ю. Насамперед здобувач має вміти розпізнати потенційну небезпеку, оцінити ситуацію з урахуванням власної безпеки, визначити необхідність звернення по допомогу та знати основну послідовність дій до прибуття відповідних екстрених служб. Такий підхід дозволяє розглядати домедичну підготовку не лише як набуття окремих практичних навичок, а як важливу складову формування відповідальної та безпечної поведінки.

У цьому контексті домедична підготовка має розглядатися не лише як сукупність медичних знань, а як складова загальної культури безпечної поведінки. Для здобувача вищої освіти важливим результатом є не механічне запам'ятовування значної кількості теоретичного матеріалу, а формування розуміння алгоритмів дій, уміння оцінювати ситуацію та діяти послідовно й обґрунтовано відповідно до її характеру.

Ще одним важливим компонентом є психологічна готовність. Небезпечна ситуація може супроводжуватися страхом, розгубленістю, емоційним напруженням та порушенням здатності швидко приймати рішення. Тому освітня підготовка має сприяти формуванню розуміння

типових психологічних реакцій людини на небезпеку, навичок самоконтролю та конструктивної взаємодії з іншими особами.

Важливим напрямом формування відповідних компетентностей є також розуміння основ функціонування системи безпеки та оборони держави, принципів організації захисту населення, правил поведінки в умовах загроз та загальних аспектів взаємодії цивільного населення з відповідними структурами.

Одним із освітніх компонентів, який охоплює зазначені напрями підготовки, є навчальна дисципліна «Основи національного спротиву». Її зміст може розглядатися у ширшому контексті формування безпекових компетентностей здобувачів вищої освіти. Важливо, що відповідна підготовка поєднує взаємопов'язані складові – безпекову, психологічну, домедичну та інші практично спрямовані компоненти.

З нашої точки зору, цінність такого освітнього компонента полягає насамперед у можливості перевести знання про безпеку з теоретичної площини у практичну. Здобувач має не просто знати, як необхідно діяти, а й отримати можливість відпрацювати базовий алгоритм дій у змодельованій ситуації. Саме тому під час викладання доцільним є використання практичних вправ, ситуаційних завдань, демонстраційних матеріалів, моделювання надзвичайних ситуацій та інших методів активного навчання. Такий підхід сприяє поступовому формуванню у здобувачів вищої освіти усвідомленого ставлення до власної безпеки та безпеки інших людей. Водночас практична спрямованість навчання дозволяє пов'язати отримані знання з реальними життєвими обставинами, не відокремлюючи безпекову підготовку від загального освітнього процесу.

На нашу думку, сучасна вища освіта в умовах воєнного стану має поступово формувати нову модель освіченого фахівця – професійно компетентного, здатного критично оцінювати ситуацію, відповідально діяти в умовах ризику та використовувати базові практичні навички для збереження життя і здоров'я. При цьому безпекова підготовка не повинна розглядатися як протиставлення професійній освіті. Навпаки, її доцільно сприймати як доповнення до професійних компетентностей, що відповідає сучасним суспільним потребам.

Література:

1. Безкровний Ю. А. Забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану як основа освітньої діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. Том 2 № 82. С. 103–107. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.15

2. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.04.2023 № 301-р [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-%D1%80#n10.

3. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної

ситуації або надзвичайного стану. Документ 2126-IX, чинний, поточна редакція – Прийняття від 15.03.2022. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text

4. Грекова А. В., Бурдіна Я. Ф., Грідіна І. Р., Ширикалова А. О. Вплив воєнного стану на адаптацію студентів першого курсу медичного університету. *Одеський медичний журнал.* 2023. № 2(183). С. 2–21. DOI: 10.54229/2226-2008-2023-2-21.

5. Небезпеки під час освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки.* 2026. № 1. С. 55–56. https://doi.org/10.32782/2412-9208-2026-1-321-332

6. Мельник М. Ю. Освіта в умовах воєнного стану: результати опитування. *Вісник Національної академії педагогічних наук України.* 2022. Том 4, № 1. С. 1–8. https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4130

7. Качкар Є. В., Ткаченко О. О. Освітнє середовище: виміри безпеки в умовах війни: методичний порадник. Черкаси: КНЗ «ЧОІПОПП ЧОР». 2024. 80 с.

8. Сокульський І. М., Дунаєвська О. Ф., Гресь М. Я. Історія розвитку та встановлення домедічної допомоги. *Національні інтереси України: науково-практичний журнал.* 2025. № 11(16). С. 1379–1393. https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11(16)-1379-1393

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-39

НАУКОВІ КАДРИ ДЛЯ FOOD INDUSTRY 4.0: ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ

Танчик Р. С.
доктор філософії,
асистент кафедри експертизи харчових продуктів,
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Логінова А. О.
доктор філософії,
доцент кафедри експертизи харчових продуктів,
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Харчова промисловість переходить до моделі Food Industry 4.0. Її основа – поєднання фізичних виробничих процесів із цифровими системами: промисловим інтернетом речей, сенсорним моніторингом у реальному часі, цифровими двійниками технологічних ліній, аналізом великих даних, штучним інтелектом і технологіями простежуваності,